

Snubbe Kors.

Foredrag ved det historiske Samfunds Besøg ved Korsset d. 22. Septbr. 1910.
Af J. Kornerup.

Ærede Medlemmer af det
historiske Samfund!

Paa det Sted, hvor vi
staar, gik fra ældgamle Ti-
der Alfarvejen fra Roskilde
til København den Gang, da
Roskilde var Konge- og Bi-
spestad og København kun
en lille Havneby og Fisker-
leje ved Siden af Absalons
Borg. Vejen gik i Krum-
ninger omtrent en Fjerding-
vej Nord for den nuværende
i lige Linie løbende Konge-
vej, som blev anlagt 1760
under Frederik den 5tes Re-
gering.

Det er mærkeligt at
tænke sig, at der er hen-
rundet omtrent 680 Aar, si-
den der første Gang paa
denne Broncealders Grav-
høj, medens Kong Valdemar
den 2den herskede i Danmark,
blev rejst et Stenkors med
Billedet af den korsfæstede Frelser.

Anledningen hertil er højst ejendommelig. Gamle Efter-
retninger melde, at Ridderen, Hr. Eskil Hemmingsøn
S n u b b e lod et Kors rejse til Tak for hans Hustrus lykkelige
Nedkomst med et Barn paa dette Sted.

Eskil Snubbe var som hin Tids Mennesker, hvem Sjælens Frelse laa tungt paa Sinde, en from Mand. Som det synes blev han begravet hos Munkene i Sorø Kloster, hvor saa mange af Skjalm Hvides Slægt, med hvilken han var besvogret, har deres Hvilested og Skjoldmærke. Nede i Sorø Kirke staar endnu hans Vaabenskjold og Navn malet paa Væggen.

Eskil Snubbe har været en stor Godsejer paa denne Egn. Imellem Sengeløse og Edelgave har der efter den lærde Fru Anne Krabbes Optegnelser fra Christian den 4des Tid ligget en Borg, „Bytteborg“, omgivet af Volde og Grave, maaske Snubbernes Borg. I Sengeløse Kirke findes endnu Rester af en Ligsten over Jomfru Margrethe Hemmingsdatter, som ifølge Indskriften døde 1311. Eskil var hendes Oldefader.

Ridderen har anset det for en god Gerning at rejse Korset med Frelserens Billede, der vendte mod Roskilde, for at Vejfarende kunde standse her og holde Bøn. Der har i gamle Dage været mange saadanne Kors i Danmark. Nu har Tiden kun levnet et Par Stykker foruden dette.*)

Eskil Snubbe ønskede, at det skulde staa til evige Tider og skænkede derfor to Gaarde, som vi endnu ser her tæt ved, nemlig Snubbekorsgaard og Stenagergaard**) til Roskilde Domkirke med den Forpligtelse, at Domkapitlet skulde holde Korset vedlige. Det gjorde det ogsaa i den katholske Tid, ja langt senere, uagtet Kapitlet mageskiftede de to Gaarde med to andre. Endnu i Aaret 1619 maatte den Kannik, der nød Indtægterne af de to Gaarde, sætte Korset istand.

Korset omtales ofte i ældre Tider; saaledes nævnes det allerede i et Skøde fra 1488 og i en Forordning af Christian II om Kroer, hvori det bestemmes, at Roskilde Kro skal ligge ved Snubbe Kors. Den blev flyttet til sin nuværende Plads 1760.

Alle Rejsende, der kom her forbi, lagde Mærke til Korset. I en Rejsebeskrivelse fra 1702 fortæller den engelske Gesandt, Mr. Vernon, om det, men han var helt forarget over Korset og ansaa det for et Tegn paa, at Papismen endnu ikke var udryddet i Danmark. Sagen var, at ifølge en Parlamentsbeslutning i Dronning Elisabeths Tid var alle Crufixer fjernede fra Englands Kirker. Det er jo en stor Mis-

*) Hellig Anders Kors ved Slagelse og Korset ved Skovsbo, Bjerre Herred, Fyn.

**) Denne Gaard laa dog tidligere lidt længere mod Øst, men er flyttet.

forstaaelse, og Luther siger derfor, at alle Kristne bør have Billedet af den Korsfæstede i deres Hjerter, og det er godt, at de ogsaa har det for Øje.

Flere Gange faldt Snubbe-Korset ned og maatte fornyes. Den lærde Professor ved Universitetet Ole Borch, Stifteren af Borchs Kollegium, lod et nyt, smukt Kors forfærdige og en Nat i al Stilhed opstille. I 1715 blev det igen fornyet.

Sidste Gang faldt det ned 1815, og der fulgte nu en Mængde Skriverier om, hvem der skulde bekoste det rejst. Kommissionen for Oldsagers Bevaring udtalte, at Statskassen havde ikke Raad til at anvende 500 Rdl. paa Istandsættelsen, og saa gik der 88 Aar, inden det rejstes her paa sin gamle Plads 1903.

At dette nu er sket paa en smuk og varig Maade, skyldes en enkelt Mands Interesse for og Kærlighed til Sagen, nemlig den lærde Arkivar Thiset, der i sin Ungdom var knyttet til denne Egn. I 1895 holdt Hr. Thiset i Oldskrift-Selskabet i København et udmærket Foredrag om Snubbe-Korset, som jeg har tilladt mig at benytte ved denne Lejlighed. Ønsket om at genrejse Korset vakt hos Selskabets Medlemmer, og man henvendte sig først om Hjælp til Roskilde Domkirke, men dens Styrelse nægtede at give Bidrag, skønt man skulde synes, at den havde en gammel Forpligtelse. Men saa traadte Oldskrift-Selskabets Medlemmer og andre sammen og tilvejebragte de nødvendige Penge. Ejeren af Snubbekorsgaard skænkede Højen til Staten, og Arkitekt Martin Borch leverede gratis den smukke Tegning, ligesom han ledede Arbejdet.

Og nu staar det her hugget i Granit og vel grundet, saa det vil kunne trodse Tiden. Stilen er den romanske, svarende til Eskil Snubbes Tid. Efter ældre Tiders Skik har Kristus adskilte Fødder. Omkring ham ses stileret Vinløv, saaledes som allerede de ældste Kristne brugte, thi Herren siger: „Jeg er Vinstokken, og I er mine Grene“.

Nedenunder ses Eskil Snubbes Vaaben, et Skjold med to Drikkehorn. Og paa Forsiden staar der:

„Da Valdemar Sejr styrede Danmarks
Rige, rejste Eskild Snubbe Hemming Søn
her et Christi Kors, en ydmyg Tak
for sin Hustrus lykkelige Forløsning paa dette Sted.“

Paa Bagsiden:

„Til at holde Korset ved Magt skænkede Eskild
Snubbe Gods til Domkirken i Roskilde, som og
Gang efter Gang lod Korset forny.

Siden have andre fromme Hænder genreist det, senest Aar 1715, til det 1817 helt blev borttaget. Atter er et Kors rejst her Aar 1903 i Tillid til, at kommende Tider ville frede dette Vidne om henfarne Slægters Taknemmelighed mod Forsynet, hvis Miskundhed varer evindeligt.“

Til dette Foredrag har jeg tilladt mig at benytte Uddrag af Hr. Thises Afsandling »Snubbeslægtens Mindesmærker i Sengeløse Sogn«, i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1895 samt samme Forfatters »Det genrejste Snubbe Kors«, i Tidsskriftet »Fra Arkiv og Museum«, 2det Bind, 386.

J. K.

Ledøje Kirke.

Naar vi nu staar i denne skønne, i Danmark enestaaende Kirke, trænger først sig det Spørgsmaal frem: Hvem har bygget den, og naar er den bygget?

Historiens Aarbøger giver desværre ikke noget Svar herpaa. I Traps Danmarksbeskrivelse formodes, at Grev Otto af Ravensberg, en Søn af den bekendte Grevinde Inger, der var en Datter af Jacob Sunesøn, har bygget den. Men for det første passer Kirkens Stil ikke, den er uden al Tvivl ældre end Grev Ottos Tid, og for det andet har Trap forvekslet Regenstein med Ravensberg. Inger, der stiftede St. Clara Kloster i Roskilde, var Grevinde af Regenstein. Man kunde snarere have gættet paa hende. Derimod ved man, at Ledøje i Dronning Margrethes Tid var et Riddergods, der ejedes af Henrik Jensen, som senere blev Kannik ved Roskilde Domkirke og formodes at have været Broder til Biskoppen der, Peder Jensen Lodehat, Dronning Margrethes Kansler. Henrik Jensen skænkede 1391 Godset Ledøje til Roskilde Bispesæde, og dertil hørte det i 100 Aar. I det gamle Kapitelskab, som staar i St. Birgittes Kapel ved Domkirken, ser man endnu en Skuffe paategnet „Ledøv“, hvori Gavebrevet og andre Dokumenter vedrørende Godset har været forvaret; men nu er Skuffen tom. I Aaret 1529 skænkede den lærde Biskop Lage Urne Godset til Københavns Universitet, der siden hin Tid ejer Kirken.

Hvad Tidspunktet angaar, da Kirken er opført, da yder

dens rene Rundbuestil os den bedste Vejledning. Ogsaa dens Materiale giver en Oplysning, naar man f. Eks. sammenligner den med Vor Frue Kirke i Roskilde. Ledøje Kirke har, som De ser, indvendig Vægge af smukt tildannede Kridtstenskvadre, medens den udvendig er beklædt med røde Munkesten. Den vestlige Del af Vor Frue Kirke i Roskilde, som er opført i Overgangsstilen, den ældste Spidsbuestil, efter Kirkens Brand 1242, er nøjagtig bygget paa samme Maade med Kridtsten og Munkesten. Stilen i Vor Frue er afgjort yngre end Ledøje Kirke, der kan antages at være opført omkring Aar 1200.

Vi vil nu kaste et Blik paa Bygningen, som den nu staar, gengivet sin oprindelige Form efter dens grundige Restauration 1892 under Prof. Storcks Ledelse.

Som De ser, danner Kirkens Skib en Firkant, som dækkes af otte Hvælvinger, der bæres af fire smukt polerede Søjler med prægtigt udhuggede Kapitæler og Fodstykker i ren romansk Stil. De tre Kapitæler er prydede med Bladværk, og den fjerde har paa Hjørnerne Løvehoveder. Der findes ikke i Danmark tilsvarende Kapitæler, men derimod minder de meget om lignende i Tyskland.

Koret er firkantet med flad Altervæg i Øst. Men hvad der undrer enhver, der første Gang træder herind, er det aabne Rum imellem de fire Søjler, der lader en se, at der ovenover er et lignende Rum som hernede, en Kirke med fire andre smukt polerede Granitsøjler.

Ogsaa her er et firkantet Kor med Alter og derover et Vindue i Firkløver-Form.

Hvælvinger og Søjler i øverste Stokværk, som i den senere Middelalder var bleven nedbrudte, kunde efter de forefundne Spor og Rester genopføres ved Restaureringen med fuld Sikkerhed i den gamle Stils Aand.

Naar man nu spørger om, hvorfra har den gamle Bygmester hentet denne ejendommelige Idé, en Kirke i to Stokværk, og hvor findes Forbillederne, er Svaret: i Tyskland. Derfra maa rimeligvis Arkitekten være hentet.

I Tyskland, og saa vidt bekendt kun i dette Land, findes der flere smaa romanske Borgkapeller, der ligesom her danner to Stokværk, men støder op til gamle Borge. Ligesom her er der i dem fire Søjler og en Aabning op til øverste Stokværk. Dette var Hovedrummet, hvor Borgherren og hans Familie overværede Gudstjenesten i Koret foran Alteret. Forneden knælede Tyendet, Huskarlene, og kunde der høre, naar Præsten sang og messede foroven, hvis der ikke var to Præster. Fra Borgen var der altsaa Indgang til Kirken, og da hine Borge som oftest

var smaa, forklares deraf Kapellernes ringe Størrelse. I Nürnberg, Eger, Landsberg og Freiburg i Sachsen findes saadanne Borgkapeller.*)

Ledoje Kirkes ejendommelige Indretning og ringe Størrelse synes kun at kunne forklares ved, at der ogsaa her har staaet en Borg, som har stødt op til Kirken mod Vest, hvor nu det i den senere Middelalder opførte Taarn staaer.**)

Denne Borg kan jo være ødelagt og brændt i det fjortende Aarhundrede, f. Eks. i Aarene 1342—43, da Krigen rasede paa Sjælland, og Valdemar Atterdag stormede de Borge, som de holstenske Herrer havde inde. Ved slig Lejlighed er Kirkens øverste Stokværk blevet ødelagt. Aabningen imellem de fire Søjler blev saa senere lukket med en Hvælving, og Korets Hvælving, som ogsaa maa være blevet ødelagt, blev nu opført saaledes, at den ragede op over Gulvflader i øverste Stokværk. Ved Restaureringen maatte derfor denne Hvælving nedtages og en ny, lavere opføres i den gamle Stil. Den senere indbyggede Hvælving imellem de fire Søjler blev nedtaget og Vinduerne ført tilbage til deres oprindelige Form og forsynet med blyindfattede Ruder.

Naar hertil kommer, at øverste Stokværk blev genopført med de skønne slebne Granitsøjler og rundbuede Hvælvinger, som er prydede med kalkmalede Ornamente af Dekorationsmaler Svendsen, og der over Alteret blev opstillet et Krucifiks i romansk Stil, maa man erkende, at denne Restaurering er udført med den største Indsigt og den fineste Smag.

Det maa anses for et Held, at man ikke tidligere har istandsat Kirken. Der var en Tid før 60—70 Aar siden, da Arkitekterne ikke interesserede sig for vore gamle Kirker, og Skylden var Kunstakademiets, som lærte, at kun græsk og romersk Stil duede noget. Det skyldes Videnskabsmænd som Professorerne Høyen og Worsaae samt Pastor Helms, at Sansen for de danske Kirker vakte.

Nu er der heldigvis foregaaet en stor Forandring. Kultusministeriet har udgivet en Række Pragtværker om vore Kirker, og vore udmærkede Arkitekter har med stor Iver kastet sig over dette Studium og bygget en Mængde smukke Kirker i den gamle Stil. Ogsaa vort Folk har faaet Øjnene op for de gamle Kirkers Værd og Betydning som dyrebare Minder fra Danmarks Fortid.

*) H. Otte : Archäologisches Wörterbuch. 1859 p. 30.

***) Under Taarnet ses paa Kirkens vestre Mur et Par skraa, indhuggede Linier, som viser, at et Tag har stødt op til den.